

Henk Brink, manager Kwaliteit, WMD.

Uitgangspunt is zo schoon mogelijke bronnen

Om de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) te halen en om het hoofd te bieden aan nieuwe uitdagingen is extra inzet nodig voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Dit blijkt uit wetenschappelijk onderzoek, maar ook uit de dagelijkse praktijk. Manager Kwaliteit bij het Drentse drinkwaterbedrijf WMD Henk Brink weet er alles van. 'Wij hebben onlangs voor het eerst een actief koolfilter op een bron moeten plaatsen vanwege een gewasbeschermingsmiddel.'

De KRW heeft als doel een zodanige kwaliteit van de drinkwaterbronnen te realiseren, dat het niveau van zuivering voor het maken van drinkwater kan worden verlaagd. Dit wordt nu, gezien de vele normoverschrijdingen, bemoeilijkt door emissies van bijvoorbeeld industrie en landbouw.

Gebiedsspecifiek maatwerk

Uit het recente rapport 'Balans van de Leefomgeving' van het Planbureau voor de Leefomgeving blijkt onder andere dat in 2015 de normen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater bij meer dan 60% van de metingen werden overschreden. Daarnaast staat de kwaliteit van het grondwater onder druk, door onder meer blijvende belasting met nitraat.

Het rapport geeft aanknopingspunten om de organisatie van het waterkwaliteitsbeleid te verbeteren, door bijvoorbeeld in te zetten op gebiedsspecifiek maatwerk met alle regionale stakeholders. 'En dat is precies wat wij in Drenthe doen', aldus Henk Brink.

Efficiënter middelengebruik

'Wij werken nauw samen met de boeren in onze regio, om te komen tot een efficiënter gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en minder uitspoeling naar het oppervlakte- en grondwater. In samenwerking met LTO en de provincie Drenthe hebben we studiegroepen opgezet, die kennis verzamelen en delen met de boeren rondom onze waterwinningen. Het gaat dan echt om maatwerk voor de dagelijkse praktijk. Daarbij gaan we op zoek naar 'goede' – of de minst slechte – middelen, die wel effectief zijn, maar het grondwater zo min mogelijk schaden. Door gericht (en dus minder) verbruik besparen de boeren geld, waardoor deze aanpak ook voor hen interessant is.'

Even terug naar het begin: waarom maken we ons ook alweer zorgen over gewasbeschermingsmiddelen?

Brink: 'Water is gezondheid. Alles wat een drinkwaterbedrijf doet, is erop gericht om voor de consument zo betrouwbaar mogelijk drinkwater te maken. Uitgangspunt bij drinkwaterproductie is 'zo schoon mogelijke bronnen' – in ons geval: grondwater.'

'Nu kent Drenthe vooral een zandige bodem, zonder afsluitende kleilagen die een onderliggend watervoerend grondpakket beschermen. Dat betekent dat we ons grondwater oppompen uit grondlagen waarin stoffen die vanaf het maaiveld komen, makkelijk indringen. Tegelijkertijd is hier veel landbouw, met de bijbehorende emissies van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Mede om die reden zijn zeven van onze twaalf winningen bestempeld als 'kwetsbare winning'.'

Sporen van chemische stoffen

Hij vervolgt: 'Al langere tijd komen wij sporen van omzettings- en bijproducten van gewasbeschermingsmiddelen tegen in het ruwe grondwater dat wij gebruiken voor de productie van drinkwater. Om de stof 1,2-dichloorpropaan te verwijderen, hebben wij eind jaren 80 al zes van onze zuiveringslocaties moeten aanpassen, met een hoger energieverbruik en hogere kosten voor de eindgebruikers als gevolg. Incidenteel zien we ook echt de werkzame stoffen van de bestrijdingsmiddelen zelf, zoals bentazon.'

Zorgen voor de toekomst

'Door verbeterde meettechnieken komen we ook steeds meer ongewenste stoffen tegen. Zo blijkt op zes van onze waterwinlocaties een omzettingsproduct of metaboliet van een bestrijdingsmiddel in het grondwater voor te komen. Weliswaar onder de norm, maar toch... De trend daarbij is dat de aantallen van de ongewenste stoffen die we tegenkomen, stijgen. Wat we nu zien arriveren in onze bronnen, zijn de gevolgen van activiteiten van ongeveer 40 jaar geleden. Helaas weten we niet welke middelen in het verleden wanneer, in

welke hoeveelheden en door wie zijn gebruikt. Dus wat er nog op ons afkomt, is niet helder. Het is afwachten wat er nog 'onderweg' is en waar we nog mee zullen worden geconfronteerd. Daar maken we ons wel zorgen over.'

Bentazon in een bron

Brink heeft een concreet voorbeeld van de gevolgen van de problematiek van de gewasbeschermingsmiddelen: 'Wij hebben begin november voor het eerst in ons bestaan een actief koolfilter moeten installeren op een grondwaterbron om een bestrijdingsmiddel, in dit geval bentazon, te verwijderen uit het 'ruwe' water. We zagen een zó snelle stijging van het gehalte van deze stof, dat de waarden boven de norm dreigden uit te komen, waardoor snelle actie noodzakelijk was.'

Gebiedsbescherming

Voor de korte termijn houdt WMD er rekening mee dat ook de zuivering op een aantal andere locaties zal moeten worden aangepast. Brink: 'Voor de langere termijn zetten we vooral in op preventieve maatregelen. Daar valt onze samenwerking met de landbouwsector onder, plus gebiedsbescherming in bijvoorbeeld de provinciale gebiedsdossiers en de bijbehorende uitvoeringsregelingen.'

Early warning

Rondom een grondwaterwinning ligt een gebied van enkele kilometers doorsnede: het grondwaterbeschermingsgebied. De grens daarvan wordt bepaald door de stroomsnelheid van het grondwater dat 'op weg' is naar de waterwinning: dat water moet daar minimaal 10 jaar over doen. 'Dat betekent dat bij de signalering van problemen aan de rand van je waterwingebied, je nog 10 jaar hebt om een oplossing te vinden', aldus Brink.

'Voor dat doel hebben we een monitoringsnetwerk voor het diepere grondwater. Daarnaast werken we aan een meetnet in het ondiepe grondwater, voor de kortere termijn. Daar kijken we meer naar de stoffen die vanaf het maaiveld en het oppervlaktewater de ondiepe

bodem intrekken. Deze aanpak wordt nu ook landelijk uitgerold in samenwerking met de provincies. Dit 'early warning'-systeem komt voort uit de KRW-doelstellingen. De informatie die dit oplevert, is bedoeld om – als bepaalde stoffen worden aangetroffen – direct en snel in actie te kunnen komen richting de veroorzakers. En natuurlijk voor onszelf: als we weten wat er op ons afkomt, kunnen we nog oplossingen verzinnen.'

Beschermingsregime

Binnen een waterwingebied zijn er strenge restricties op toegestane activiteiten en mag bijvoorbeeld geen landbouw plaatsvinden. Maar rondom de kwetsbare wingebieden, in de zogeheten grondwaterbeschermingsgebieden, is wel landbouw toegestaan, zij het onder voorwaarden. 'De provincie stimuleert ontwikkelingen die 'veilig' zijn in een grondwaterbeschermingsgebied. Ze mogen geen risico geven op verontreiniging van het grondwater', vertelt Brink.

Preventie

WMD werkt nauw samen met LTO om lokale boeren te helpen hun emissies te beperken, onder andere door efficiënter middelengebruik: 'Onder het motto: 'Wat er niet in zit, hoeven wij er niet uit te zuiveren' proberen we preventief maatwerk te ontwikkelen. Eén voorbeeld is het project 'Bezem door de middenkast', waarbij we boeren bewustmaken van de risico's van het lang bewaren van resten bestrijdingsmiddelen. Door ze te helpen met het inleveren van deze resten, willen we de kans verkleinen dat iemand op een gegeven moment toch zo'n rest van een 'oude', 'slechte' of inmiddels zelfs verboden stof gaat gebruiken.'

Groenbeheer voor bronbescherming

Een mooi praktijkvoorbeeld van hoe ver een drinkwaterbedrijf gaat om zijn bronnen te beschermen, is de recente zoektocht van WMD naar een nieuwe grondwaterbron in Assen. Brink: 'Op het terrein waar wij ons oog op hadden laten vallen, werd een golfbaan gevestigd. En omdat het hier nog geen beschermingsgebied betrof, waren er op het gebied van bestrijdingsmiddelen onvoldoende restricties voor de exploitant van de baan. Wij hebben toen voorgesteld om tijdelijk het groenbeheer van de golfbaan uit te voeren, om ervoor te zorgen dat er in de periode tot aan de afgifte van de waterwinvergunning geen ongewenste stoffen in het milieu zouden komen. Als zo'n vergunning eenmaal is verleend, gelden er sowieso strenge eisen, dus dan is de waterwinning voldoende beschermd.'

Extra inzet nodig

Samenvattend stelt Brink dat vooral de kleinere, praktische maatregelen het meeste effect lijken te sorteren: 'Het blijft gaan om maatwerk en de wens om er samen met de andere stakeholders uit te komen. Tegelijkertijd vraag ik me echt af of we het met het huidige beschermingsregime, zonder extra zuivering, gaan redden. We weten – buiten onze 10 jaars-monitoringszone – eenvoudigweg niet wat er op langere termijn ondergronds nog 'onderweg' is. De race is nog niet gelopen en het is tot nu toe nog geen echt juichverhaal!'